

КНИГА ЗА ВСЕКИ
БЪЛГАРСКИ ДОМ

БОТЕВ

СВОБОДАТА

Свобода. И днес тази дума често звучи около нас. Говори се за свобода на личността, свобода на словото, свобода на избора – къде да живееш, с кого, къде да учиш или да работиш, каква професия да избереш, свобода на вероизповеданията, когато човек има пълната свобода да е последовател на някоя от многото религии по света...

Ала замисляме ли се какво означава да живееш като свободен човек? Дали свободата е липса на каквито и да било ограничения?

Всеки от нас има някакви задължения и отговорности – към близките си, към другите хора, към държавата, в която се е родил или пребивава – да се учи, да работи, да пази природата, да спазва законите, та дори и правилата за добро поведение, като се държи възпитано и прилично, където и да се намира. За онзи, който осъзнава, че спазването на тези задължения, отговорности и правила в обществото гарантира правата и свободата на всеки и всички, и се съобразява с това, тя е ценност. Ако не се спазват, ще настъпи хаос – всеки ще прави каквото си иска и както си иска. Тогава правото ще е на страната на силата, ще се слуша волята на по-силния, личната свобода на по-слабите ще бъде

накърнена, правата им ще са потъпкани. Разумният човек, който цени свободата, не би се примирил с това.

Човешките общности са преживели гибелни страдания, бранейки свободата си. Още от дълбока древност хилядолетия наред силните племена и държави са диктували правилата с огън и меч – слабите са били поробвани, прокуждани от земите им, ограбвани, потискани, изличавани завинаги от лицето на света. Дотогава, докато с общи усилия създали някакъв ред, който днес се спазва малко или много от повечето държави. Но това станало, след като през първата половина на 20. век човечеството преживяло две унищожителни войни – Първата и Втората световна война, причинили на света унищожение, разруха и десетки милиони жертви. Днес най-ценни са суверенитетът на една държава – пълната ѝ самостоятелност и независимост от властта на други държави, и свободата на обществото да избира пътя, по който да се развива. Сега, през 21. век, ние българите съвсем естествено възприемаме свободата за даденост – нещо обикновено, което съществува от само себе си. Трудно е да си представим какъв би бил животът ни, ако не бяхме свободни. Трудно е да си представим и как пет века българите са били обезправени – презряна рая, подложена на гнет и насилия, след като през 14. век българската държава рухнала под ударите на османците. Въпреки това жаждата им за свобода не секнала. Минело не минело време и ту тук, ту там из земите, населени с българи, избухвали бунтове и въстания срещу властта на могъщата Османска империя. Жестокото им потушаване не сломявало свободолюбивия дух на прадедите ни и те отново и отново се възправяли срещу потисниците, водени от най-сърцатите, най-отдадените на борбата за свобода българи, готови на саможертва, за да я постигнат. „Свобода или смърт!“ – това била клетвата им.

Не един и двама са българите, чийто свободолюбив дух ги е повел по пътя на борбата за свободно Отечество. Имената им са хиляди, ала сред тях ярко блести името на поета революционер Христо Ботев.

КОРЕНИТЕ НА СВОБОДОЛЮБИЕТО

Няма дърво без корени. Те му дават силата да се извиси към светлината, да укрепне стъблото му, да се разклони, да даде плодове, да устои на бурите и ветровете. И с хората е така. Местата, където сме се родили, където сме расли и сме играли, учили сме се да говорим, четем и пишем, легендите, приказките и песните, които сме слушали в детството си, природата, която ни е заобикаляла, словата и делата на хората край нас са като корените на дърветата. По тези места се събужда и крепне духът ни – онази сила в нас, която ни води и вдъхновява, за да успяваме в начинанията си, но и ни поддържа, за да преодоляваме изпитанията, трудностите и негодите по пътя, който сме избрали в живота си.

Свободолюбивият дух на Христо Ботев, или както се е пишело името му според тогавашния правопис – Христо Ботѝов, повел го към безсмъртието, се е зародил и е черпил сила в Калофер – малко градче, закътано сред гористите южни склонове на Балкана, недалеч от Сопот и Карлово.

До наши дни е достигнала легендата, че някъде към средата на 16. век, когато над българите тегнел гнетът на османските завоеватели, по тези места бродели хайдутите. Мъжете, предвождани от Калифер войвода, завардвали пътя, лъкатушещ през планинските теснини, по който минавали търговски кервани, спирали ги и ги ограбвали. После сякаш потъвали в гъстите вековни гори, без да оставят и следа. Турците не можели да излязат на глава с тях. Пращали групи добре въоръжени преследвачи – потеря след потеря, да ги открие и да ги накаже, но всичко било напразно. И тогава решили друго – разрешили на хайдутите да се заселят там, край пътя, но не за да ограбват търговците, а да ги пазят. За тази служба им плащали богато. И пак от легендата узнаваме, че заселниците си взели за невести моми от близкото селище Сопот, оженили се, народили си деца, захванали се с различни занаяти и забравили за хайдутството – животът им потекъл в труд и грижи за прехраната и спокойния живот на семействата им. Годишите минавали, селището процъфтявало и станало известно под името Алтън Калофер – Златният Калофер.

През Възраждането – знаменателен период в историята ни, когато националното съзнание на българите се пробужда, и Калофер, както и много други български градчета, се славел с изкусни занаятчии: гайтанджии, които плетели гайтани за украса на мъжките дрехи; абаджии, които тъчели вълнени платове – аби и шаяци; терзии, които шиели горните дрехи; кундурджии, които майсторели обувки; сарачи, които изработвали седла, хомоти и юзди за впрегатния добитък, ковачи и всякакви майстори. От ранно утро до късна вечер на чаршията – средището на града, където били дюкяните и работилниците, оживлението не секвало. Отглеждали и рози от прочутия вид „Роза дамасцена“, от които добивали розово масло, ценено не само в пределите на Османската империя заради изключително финия му дивен аромат, но и доставяно в Париж, Виена и Лондон. Ка-

лоферци – будни и трудолюбиви, търгували с всичко, което произвеждали, и лека-полека градът се замогвал.

Тук и там изниквали спретнати къщи на два ката – с чардаци, украсени с цъфнало мушкато – алени, бели, розови и пъстри цветове, коя от коя по-лични. По калдъръмените улички звучали гласовете на децата, забързани към училището, построено с труда и парите на всички жители на градчето – да се учат да четат и пишат, или както казвали тогава – „на четмо и писмо“. Стремежът към просвета на възрожденските българи не бил случаен. Всички придобити знания били необходими и за занаятите, и за търговията, и за общуването с другите народи в Османската империя и извън пределите ѝ. Първоначално се наблягало на смятането, четенето и писането, като са били използвани църковни текстове, но впоследствие децата започнали да изучават история, география, естествени науки, езици.

В неделните сутрини и дните, когато се почитат християнските светци, на Коледа и Великден хората се отправяли към църквите, издигнати и те с техния труд и пари – в центъра на градчето „Успение на Света Богородица“, на левия бряг на река Тунджа – „Свети Архангел Михаил“, на десния – „Свети Атанас“, за да отправят молитвите си към Бога, да се покаят. В онези времена християнската вяра била най-силната опора на българския дух. Петте столетия под чуждо владичество не успели да я изличат от съзнанието на българите. Тя обединявала стари и млади, бедни и богати, неuki и просветени, смирени и буйни. От нея бликала живата вода, облекчаваща раните от потисничеството и възкресяваща желанието за свобода и независимост.

През 19. век големият свят се променял. В Западна Европа и най-вече във Великобритания, Германия и Франция с неимоверни темпове се развивали разнообразни индустрии. Появявали се малки и големи фабрики, в които ръчният труд бил заменен от машини. Техническите нововъведения, плод на научните търсения и постижения по онова време, довели до бурното развитие на металургията, въгледобива,